

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2023

6.әлеуметтік бейімсіздік – баланың оқуға, мектепке, ұжымға деген қызығушылығы жойылады, асоциалдық топтармен араласып, алкогольге, нашақорлыққа қызыға бастайды;

7.криминалдылық – кейбір отбасындағы әлеуметтік жағдайдың өте төмен болуы, балаларды да өз ортасындағы әлеуметтік теңсіздікке әкеледі, ал мектеп оқушысы, жасы жетпегендіктен жұмыс істей алмайды, содан барып олар қылмысты іс-әрекеттермен айналыса бастайды.

«Өз өміріңде егер де бір түп ағаш отырғызсаң - бұл өміріңнің бос өтпегені. Егерде жақсы адамды өсіріп, тәрбиелесең - өміріңнің бұдан екі есе бос өтпегені» деген халық нақылын әрдайым есте ұстаған жөн.

Қорыта келгенде бала тәрбиесіндегі басты нәрсе – оның бойында жоғары өнегелік қасиеттерді қалыптастыру, оларды нақты нанымға, өзін саналы түрде ұстаудың үлгісіне айналдыру болып табылады. Олай болса, кәмелетке толмағандар қылмыстылығының алдын алу жолдарының біріне жас ұрпақтың бойында құқықтық мәдениет, құқықтық сана қалыптастыру саналады. Сондықтан біздің елімізде кәмелет жасқа толмағандардың қылмысын азайту мақсатында келесідей іс-шаралар жүзеге асырылуы керек:

- Кәмелетке толмағандардың бос уақытын тиімді ұйымдастыру мақсатында белгілі бір жеңілдіктермен мәдени, спорттық кешендер салу;
- Ата-аналардың құқықтық сауаттылықтарын арттыру мақсатында арнайы құқықтық білім беру орталықтарын ұйымдастыру;
- Көше тәртібін қадағалауға сол кәмелетке толмағандардың өзін «Жас сақшылар» деген құқықтық ұйымдар ұйымдастыру арқылы тарту;
- Ішкі істер органдары мен мектептердің, ата-аналардың байланысын одан әрі нығайту;
- Оқушыларға, жалпы жасөспірімдерге арналған құқықтық басылымдар шығару;
- Еліміздің ертеңі нұрлы болсын десек, осы бастан мемлекеттің болашағы жастарды түзу жолға салып, өркениетке бағыттауымыз қажет.

Қазіргі уақытта жасөспірімдерге, жастарға деген көзқарас, әсіресе құқық бұзушылықтың алдын алу, оны туғызатын себептер мен шарттарды жою тұрғысында өте күшейтілуі тиіс. Өйткені, қылмыс дегеніміз – әлеуметтік дерт, ал жасөспірімдердің қылмыстылығы – өте үлкен дерт, жасөспірімдер қылмыс жасап отырған кезде мұндай құбылысқа төзуге болмайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Наумов А.В. Қылмыстық құқық. – Астана, 2001. – 664 б.
2. Аванесов Г.А. Криминология и социальная профилактика. – М., 1980. – 526 б
3. Ағыбаев А.Н. Қылмыстық құқық (жалпы бөлім). – Алматы: Жеті Жарғы. – 2010. – 807 б.
4. Балтабаев Қ.Ж. Қылмыстық құқық(жалпы бөлімі). -Астана, 2017. – 488-501 б.

УДК 343.2

ӘЙЕЛДЕР ҚЫЛМЫСТЫЛЫҒЫНЫҢ СЕБЕПТЕРІ ЖӘНЕ АЛДЫН-АЛУ ШАРАЛАРЫ

Ербатырқызы Ақбота

*Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, заң факультеті 2 курс,
«Құқықтану» мамандығының студенті Астана, Қазақстан*

Әйелдер қылмысы Қазақстан Республикасында ғана емес, бүкіл әлемде маңызды әлеуметтік проблемалардың бірі болып табылады. Қазіргі зерттеулер қылмыс жасайтын әйелдердің саны үнемі өсіп келе жатқанын көрсетеді. ҚР-да әйелдер қылмысының үздіксіз өсуі байқалады, бұл мемлекет пен жалпы қоғам үшін елеулі дабыл болып табылады. Әйелдер арасындағы қылмыс ерлер арасындағы қылмысқа қарағанда әлі де сирек кездесетініне қарамастан, оның қоғамға және құрбандарға әсері көбінесе жойқын болып табылады. Бұл факт әйелдерді қылмыс жасауға итермелейтін себептерге талдау жүргізу қажеттілігіне, сондай-ақ олардың алдын алу жолдарын анықтауға әкеледі. Зерттеу барысында ресми статистика және осы мәселеге арналған ғылыми мақалалар сияқты әртүрлі ақпарат көздеріне сүйене отырып, бұл мәселенің қаншалықты маңызды екені көрінеді. Бұл жұмыстың мақсаты - Қазақстан Республикасында әйелдер жасаған қылмыстардың ерекшеліктерін анықтау, оларды қылмыс жасауға итермелейтін себептерді анықтау, сондай-ақ осы құбылыстың алдын алу бойынша ұсынымдар әзірлеу болып табылады. Осы мәселені шешудің мүмкін жолдарын талқылап, мемлекет пен жалпы қоғам тарапынан елеулі күш-жігерді талап ететін осы мәселеге қоғамдық назар аудару. Күшіміз бірлікте демекші, *Біздің әрбіріміздің міндетіміз* - әйелдерге өздерін қауіпсіз сезінуге мүмкіндік беретін жағдайлар жасау, құқықтары мен бостандықтарын сақтау, сондай-ақ олар қоғамның белсенді және толыққанды мүшелері болуы үшін олардың тәрбиесі мен білімін қолдау. Әйелдер арасындағы қылмыспен күресу бәріміздің басымдығымыз болуы керек екенін есте ұстаған жөн, себебі құқық бұзушылық жасаған әрбір әйел заңды сақтап, қоғамдық норма жолына оралу үшін көмек пен қолдауды қажет етеді.

Әйелдердің қылмысы - бұл елемеуге болмайтын құбылыс.

Өкінішке орай, бұл біздің қоғамда кездесетін және мемлекет пен қоғам тарапынан елеулі назар аударуды талап ететін өзекті мәселе. Қазақстан Республикасында, әлемнің көптеген елдеріндегідей, әйелдер арасындағы қылмыс өзекті мәселе болып қала береді. **Әйелдер қылмысы** - бұл әйелдердің ҚР-да жасаған кез келген құқыққа қайшы әрекеттері. Ол ұрлық, алаяқтық, есірткі қылмыстары, өмір мен денсаулыққа қарсы қылмыстар, жол қозғалысы ережелерін бұзу және т.б. сияқты әртүрлі қылмыстарды қамтуы мүмкін. Алайда, әйелдер қылмысы қылмыстың жеке категориясы емес, жалпы қылмыстық статистика аясында қарастырылатындығын атап өткен жөн. Әйелдер мен ерлер бірдей қылмыс жасай алады және олардың барлығы Қазақстан Республикасының қылмыстық заңнамасына сәйкес қаралады. Дегенмен, әйелдер қылмысының себептері ер азаматтардан өзгеше болуы мүмкін екенін атап өткен жөн. Әдетте, әйелдер қылмысының пайда болуына әсер етуі мүмкін басқа әлеуметтік-экономикалық және мәдени факторларға ие. Мысалы, Әйелдер тұрмыстық зорлық-зомбылық, жалақының төмендігі, білімнің қол жетімсіздігі және жұмыспен қамту мәселелеріне тап болуы мүмкін, мәселен жұмыстың тапшылығы мәселесі - бұл ақша табудың жылдам және заңсыз тәсілдеріне ұмтылуға әкелуі мүмкін. Жалпы, әйелдер қылмысы - бұл егжей-тегжейлі зерттеу мен түсінуді қажет ететін күрделі әлеуметтік және қылмыстық құбылыс. Әйелдер қылмыс жасауға бейім болмаса да, олардың қылмыскерлер арасындағы үлесі әлі де маңызды. ҚР Ішкі істер министрлігінің мәліметінше, Қазақстан Республикасында әйелдер жасаған қылмыстар статистикасы соңғы жылдары қылмыс жасаған әйелдер санының өскенін көрсетеді. Мәселен, 2020 жылы әйелдер құқық бұзушылардың жалпы санының 12% - құрады, бұл шамамен 19 000 адамды құрайды. Бұл сан елдегі қылмыстардың жалпы санымен салыстырғанда аз болып көрінуі мүмкін, бірақ бұл мәселенің қоғам үшін көптеген әлеуметтік және экономикалық салдары бар екенін ескеру қажет.

Қазақстан Республикасындағы әйелдер қылмысының ерекшеліктері

Қазақстан Республикасында әйелдер қылмысының да өзіндік ерекшеліктері бар. Статистика көрсеткендей, қылмыс жасаған әйелдердің көпшілігі 18 бен 35 жас аралығында. Қазақстанда әйелдер жасайтын қылмыстардың негізгі түрлері ұрлық, алаяқтық және

жезөкшелік болып табылады. «Қазақстанда әйелдер әлеуметтік проблемаларға, тең мүмкіндіктердің болмауына, отбасындағы зорлық-зомбылыққа және экономикалық тәуелділікке байланысты қылмыскер болады» - деп, ЮНИСЕФ-тің Қазақстандағы өкілі Батимат Керімбекова айтқандай, осы себептерді есекере кету маңызды. Қазақстан Республикасындағы әйелдер қылмысының өзіндік себептері бар екенін атап өтейік. Олардың бірі - әйелдердің білім деңгейінің төмендігі. Осыған байланысты, мемлекет біліктілікке ие болу және жұмыс табу үшін әйелдердің біліміне көбірек көңіл бөлуі керек. Әйелдер қылмысына ықпал ететін негізгі факторлардың бірі - отбасындағы зорлық-зомбылық. Отбасындағы зорлық-зомбылыққа тап болған әйелдер осы шабуылдардан қорғану мақсатында қылмыс жасауы мүмкін. Мысалы, әйел өзін немесе балаларын қорғау үшін күйеуін өлтіруі мүмкін. Осыған байланысты "Әйелдер әйел болғандықтан емес, оларды қылмыс жасауға мәжбүр ететін жағдайларда болғандықтан қылмыскерге айналады" – деп, Элизабет Ферреллдің сөздерін айта кеткен жөн. Сол себепті, отбасындағы зорлық-зомбылықтың алдын алу бойынша бағдарламалар мен шараларды әзірлеп, зорлық-зомбылыққа тап болған әйелдерге қолдау көрсету қажет. Бұл жағдайды біз жаңалықтардан бір емес, бірнеше рет естіген болармыз.

Тағы да басқа себептер қатарына:

1) Экономикалық қиындықтар: көптеген әйелдер жұмыссыздық және төмен жалақы сияқты экономикалық қиындықтарға тап болады, ал бұл өз кезегінде ұрлық пен алаяқтыққа байланысты қылмыстарға әкелуі мүмкін.

2) Есірткіге қатысты мәселелер: әйелдер есірткіге тәуелді болып, есірткіні қамтамасыз ету үшін есірткі саудасымен айналыса бастайды.

3) Білім мен денсаулыққа қол жетімділіктің болмауы: көптеген әйелдер білім мен денсаулыққа қол жеткізе алмайды, бұл жұмыс іздеуде және балалармен жұмыс істеуде қиындықтарға әкелуі мүмкін, ал ол өз кезегінде қылмыс жасауға әкелуі мүмкін.

Сонымен қатар, Қазақстан Республикасындағы әйелдер қылмысының өңірге және әйелдердің әлеуметтік-экономикалық жағдайына байланысты елдегі әйелдер қылмысының алдын алу және оған қарсы күрес шараларын әзірлеу кезінде осы факторлардың барлығын ескеру қажет.

Әйелдер қылмысының алдын алу шаралары

Әйелдер қылмысының алдын алу - бұл әйелдердің қылмыс жасауының алдын алуға және қоғамдағы әйелдер қылмысының деңгейін төмендетуге бағытталған шаралар кешені. Төменде Қазақстан Республикасында әйелдер қылмысының алдын алу бойынша негізгі шаралар келтірілген:

- Білім беру және жұмысқа орналастыру. Мемлекет әйелдердің білім алуына және жұмысқа орналасу үшін тең мүмкіндіктер жасауға көбірек көңіл бөліну қажет. Бұл әйелдерге біліктілікке ие болуға, қаржылық тәуелсіз болуға және қаржылық мәселелерге байланысты қылмыс жасаудан аулақ болуға көмектеседі.

- Әлеуметтік қолдау және Әлеуметтік көмек орталықтарын құру: Өмірлік қиын жағдайға тап болған әйелдерге, мысалы, отбасындағы зорлық-зомбылықтың құрбаны болған немесе басқа да қиын мәселелері бар әйелдерге әлеуметтік қолдау көрсету үшін жағдай жасау қажет. Бұл құбылыстың алдын алу үшін халық арасында ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын жүргізіп, зорлық-зомбылық құрбандарына қорғаныс алу үшін жағдай жасау қажет. Осындай орталықтарды құру және жетілдіру – әйелдерге көмектесіп, оларға қажетті қолдау көрсете алады деп сенемін.

- Кеңес беру және психологиялық көмек. Әйелдер қылмысының алдын алудың маңызды аспектісі өмірлік қиын жағдайға тап болған әйелдерге консультациялық және психологиялық көмек көрсету болып табылады. Бұл оларға отбасымен және айналасындағы адамдармен қарым-қатынас орнатуға, сондай-ақ болашақта қылмыс жасаудан аулақ болуға көмектеседі.

- Әйелдерге білім беру мен денсаулық сақтауға қол жетімділікті қамтамасыз ету: бұл әйелдерге еңбек нарығындағы жағдайын жақсартуға, кірістерін арттыруға және қылмыс жасау қаупін азайтуға мүмкіндік береді.

- Экономикалық қолдау көрсету: әйелдер өздерін және балаларын қамтамасыз ету үшін экономикалық қолдауға мұқтаж. Бұл ұрлық пен алаяқтыққа байланысты қылмыс жасау қаупін азайтуға көмектеседі.

- Мәдени саланы дамыту: мәдени саланы дамыту және Әйелдердің шығармашылық бастамаларын қолдау үшін жағдай жасау маңызды. Бұл әйелдерге өздерін қоғамда көрсетуге және қылмыс жасау қаупін азайтуға көмектеседі.

- Есірткі саудасына бақылауды күшейту: есірткі саудасына бақылауды күшейту және нашақорлықтың алдын алу шараларын жүргізу қажет. Бұл есірткі саудасымен және онымен байланысты қылмыстармен айналысатын әйелдердің санын азайтуға көмектеседі.

- Өздерінің Конституциялық Құқықтары мен міндеттерін оқыту: әйелдерге азаматтардың құқықтары мен міндеттері туралы білім беру қажет, осылайша олар қазіргі қоғамда құқықтық сауаттылыққа ие болады және қылмыс жасау қаупін азайтады.

Бұл ҚР-да әйелдер қылмысының алдын алу үшін қолдануға болатын кейбір шаралар ғана. Әйелдер қылмысымен *тиімді күресу* үшін де қажет:

- *Оңалту және әлеуметтендіру бағдарламаларын дамыту*: қылмыс жасаған әйелдерді оңалту және әлеуметтендіру бағдарламаларын әзірлеу және іске асыру қажет. Бұл олардың қоғамға оралуына және толыққанды азамат болуына көмектеседі.

- *Қоғаммен ынтымақтастықты нығайту*: әйелдер қылмысымен бірлесіп күресу үшін Қоғаммен ынтымақтастықты нығайту қажет.

- *Гендерлік теңдікті қамтамасыз ету*: қоғамда гендерлік теңдікті қамтамасыз ету және жынысқа негізделген кемсітушілікпен күресу үшін шаралар қабылдау маңызды. Бұл әйелдерге өздерін сенімді сезінуге және өз мүмкіндіктерін толық пайдалануға көмектеседі.

- *Девиантты мінез-құлықтың алдын алу*: қыздар мен жас әйелдер арасында девиантты мінез-құлықтың алдын алу қажет. Бұл болашақта қылмыстың алдын алуға көмектеседі.

- *Аналарға арнайы жағдай жасау*: аналарға балалар күтімін жұмыс пен біліммен үйлестіре алатындай етіп арнайы жағдай жасау керек.

- *Әйелдерді қоғамдық өмірге тарту*: әйелдерді қоғамның маңызды мүшелері ретінде сезіну және шешім қабылдауға әсер ету мүмкіндігі болу үшін қоғамдық өмірге тарту маңызды.

- *Құқық тәртібін нығайту*: қылмыс жасау ықтималдығын азайту және сот төрелігіне деген сенімді арттыру үшін құқық тәртібін нығайту және сыбайлас жемқорлықпен күресу қажет. Сонымен қатар құқықтық сауаттылық пен сананы қалыптастыру.

Жалпы, әйелдер қылмысына қарсы күрес кешенді тәсілді және қоғамдық өмірдің әртүрлі салаларын қосуды талап етеді. Қоғам мен мемлекеттің бірлескен күш-жігерімен ғана Қазақстан Республикасында әйелдер қылмысының деңгейін төмендетуге қол жеткізуге болады.

Ерлер сияқты, әйелдер де қылмыстық жауапкершілікке тартылатын ауыр қылмыстар жасай алатынын мысалдардан көруге болады. ҚР-да әйелдер жасай алатын қылмыстардың мысалдары:

1. Адам өлтіру (ҚР ҚК 99 - бабы). 2020 жылы Алматыдағы әйел отбасылық қарым-қатынастарында қиындықтарға байланысты күйеуін өлтіруге барды. 2) Қарудың заңсыз айналымы. 2019 жылы Қарағандыда қарудың заңсыз айналымы үшін ұсталды. Оның мылтығы мен оқ-дәрілері табылды. 3) Есірткі заттарын сату (ҚР ҚК 286 - бабы). 2020 жылы Алматыда бір әйел есірткі сақтағаны үшін ұсталды. Оның есірткі заттары табылды. Сол жылы Қарағандыда есірткінің заңсыз айналымымен айналысқан тағы бір әйел ұсталды. 4) Денсаулыққа ауыр зиян келтіру (ҚР ҚК 105 - бабы). 2021 жылы Астанадағы әйел

денсаулығына ауыр зиян келтіргені үшін ұсталды. Ол көршісіне шабуыл жасап, оған ауыр дене жарақатын салды. Жоғарыда айтылғандардың негізінде Қазақстан Республикасында әйелдер қылмысымен неғұрлым тиімді күресу үшін мынадай шешімдер мен ұсыныстар ұсынуға болады:

1. Тұрмыстық зорлық-зомбылықтан немесе зорлық-зомбылықтың басқа түрлерінен, соның ішінде заң көмегінен, психологиялық және медициналық көмектен зардап шеккендерге қажетті көмек пен қолдау көрсете алатын әйелдерге арналған мамандандырылған орталықтарды дамыту.

2. Зорлық-зомбылық жағдайларына тез жауап бере алатын және әйелдердің қауіпсіздігін қамтамасыз ететін әйелдерге арналған дағдарыс орталықтарының желісін құру.

3. Құқық қорғау органдарына, судьяларға және адвокаттарға зорлық-зомбылықтан зардап шеккен әйелдерге қатысты істерді тергеу мен ұсынудың тиімді әдістерін үйрету.

4. Гендерлік теңдікті ілгерілету және қоғамдағы қақтығыстарды шешудің зорлық-зомбылықсыз әдістерін насихаттау.

5. Жағдайды дәлірек бағалау және қылмыспен күресудің тиімді стратегияларын әзірлеу үшін әйелдер қылмысының мониторингі мен деректерін жинауды күшейту.

6. Ақпараттық науқандар мен әлеуметтік жобаларды жүргізу арқылы әйелдер қылмысына қарсы белсенді күреске жұртшылықты, БАҚ пен үкіметтік емес ұйымдарды тарту.

7. Әйелдер қылмысы туралы қоғамның хабардарлығын арттыруға және осы құбылыспен күресудің ұлттық Стратегияларын жасауға бағытталған халықаралық ұйымдармен бірлескен бағдарламаларды дамыту.

Осы шаралардың барлығы Қазақстан Республикасында әйелдер қылмысына қарсы күрестің кешенді стратегиясы шеңберінде іске асырылуға тиіс. Олар әйелдер жасаған қылмыстардың санын азайтуға көмектеседі және зорлық-зомбылықтың құрбаны болған әйелдерді қолдау мен оңалтуға жағдай жасайды. Қазақстан Республикасында әйелдер қылмысы проблемасын шешу үшін осы құбылыстың алдын алуға бағытталған бірқатар шаралар қабылдау қажет.

Қорытындылай келе, қылмыстағы әйелдер қоғам мен мемлекет тарапынан назар мен күш - жігерді қажет ететін күрделі мәселе деп айтуға болады. Қылмыс жынысына байланысты емес екенін түсіну маңызды, ал әйелдер жәбірленуші де, қылмыскер де бола алады. Алайда, бұл қоғамда ең үлкен қиындықтарды бастан кешіретін әйелдер, бұл олардың қылмыстық әрекетке бейімділігінің себептерінің бірі болуы мүмкін. Әйелдер қылмысына қарсы тұру үшін әйелдердің өмірін жақсартуға, оларға өзін-өзі жүзеге асыруға және қиын жағдайларда қолдау көрсетуге мүмкіндік беретін алдын алу шараларын әзірлеу қажет. Сондай-ақ, әйелдерді құқықтық қорғау жағдайын жақсарту және қоғамдағы сексизм мен зорлық-зомбылықпен күресу қажет. Бұл баяндама әйелдердің қылмыс мәселесіне назар аударуға көмектеседі және тиімді алдын алу шараларын әзірлеуде пайдалы болады деп үміттенемін. Біз бірге қауіпсіз және әділ қоғам құра аламыз, онда әр адам, оның ішінде әйелдер де өз әлеуетін жүзеге асырып, абыроймен өмір сүре алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Хамзаева А.Д. отбасылық қатынастар саласында әйелдер жасаған зорлық-зомбылық қылмыстарының алдын алу

2. Әбілқасымова, А. (2019). Қазақстан Республикасындағы әйелдердің қылмысы: себептері мен салдары. "Құқықтану мәселелері" журналы, 2 (43), 35-40.

3. Габдуллина, Д. (2020). Қазақстан Республикасындағы қылмыскер әйелдердің әлеуметтік мәселелері. "Әлеуметтік және гуманитарлық ғылымдар" электрондық ғылыми журналы, 3 (18), 12-16.

4. Балтабаев Қ.Ж. Қылмыстық құқық(жалпы бөлімі). -Астана, 2017. – 488-501 б.

5. Бекзатова, Г. (2017). Қазақстан Республикасындағы қылмыскер әйелдер: ерекшеліктері мен себептері. "Құқық және Әділет мәселелері" журналы, 3 (51), 78-83.

УДК 343.2

ТЕРРОРИЗМ АКТІСІ ТУРАЛЫ КӨРІНЕУ ЖАЛҒАН ХАБАРЛАҒАНЫ ҮШІН ҚЫЛМЫСТЫҚ ЖАУАПТЫЛЫҚ

Жаппархан Шыңғысхан

zapparhan.shingiskhan@gmail.com

*Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, заң факультеті 2 курс, «Құқықтану» мамандығының
студенті Астана қаласы, Қазақстан
Ғылым жетекшісі – М.Б. Муратханова*

Терроризм – күш көрсету идеологиясы және халықтың зәресін алу мен зорлық-зомбылық жасау, сондай-ақ, іс-әрекеттердің басқа да пішіндері арқылы билік органдарының шешім қабылдауына ықпал ету. Бұл – мыңдаған қарапайым азаматтардың өмірін жалмайтын, сөйтіп, бүкіл елді үркітетін жарылыстар. Бұл – ядролық, химиялық немесе биологиялық қару қолдану қатері. Оның діни түрткілері де болуы ықтимал, олар әртүрлі діни сенімдегі адамдардың арасына зорлық-зомбылық пен шектен тыс төзімсіздік уәждерін таратудан байқалады. Терроризм бір күнде пайда болған жоқ. Ол қай заманда да түрлі пішінде бар болатын. Бірақ, қазіргі ғылым мен техниканың, ақпараттық технологиялардың қарыштап дамуына орай оның ауқымы, қарқыны және қоғамдық санаға ықпалы бұрынғыдан сандаған есе өсіп, ұлғайып кетті. Міне, әлемдік қоғамдастық осыдан үрейленеді. Бельгиядағы, Париждегі, Ресейдегі (Бесландағы мектепті басып алған кезде кепілдікке 1128 адам алынды, 334 адам қаза тапты) лаңкестік оқиғалар осының дәлелі. 2000 жылы Мәскеуде Пушкин алаңының астындағы жерасты өткелінде террорлық акт жасалды. Онда 13 адам өліп, 60-қа жуық адам жараланды. Яғни, терроризм халықты құрбандыққа шалуымен қауіпті. Ол – бүкіләлемдік бейбітшілік пен қауіпсіздікке төнген ең елеулі қатер. Сондықтан да әлемдік қоғамдастық лаңкестік әрекеттерден үрейленуі заңды. Енді, тіпті, бұған дейін тыныш болған Еуропаға да қауіп төнді. Соған орай барлық елдерде қауіпсіздік шаралары күшейтілуде. Мұның өзі қатардағы азаматтардың құқықтарын барған сайын шектей түсуде.

Заң әдебиетін және тергеу-сот практикасын талдау дайындалып жатқан жарылыс, өртеу немесе адамдардың өліміне, елеулі мүліктік залал келтіруге не өзге де қоғамға қауіпті салдардың туындауына қауіп төндіретін өзге де іс-әрекеттер туралы көрінеу жалған хабарламаны саралаудың әртүрлі тәсілдері туралы куәландырады. Қылмыстық-құқықтық нормаларды қолданудың күрделілігі көбінесе белгілі бір қылмысты байланысты құрамдардан ажыратуға байланысты. Осыған байланысты терроризм актісі туралы көрінеу жалған хабарламаны шектеу туралы мәселені қарау (Б. Элементтері мен белгілері бойынша онымен аралас қылмыстардан терроризм актісі туралы көрінеу жалған хабарламаға (ҚР ҚК 273-бабы), сондай-ақ кісі өлтіру немесе денсаулыққа ауыр зиян келтіру қатеріне (ҚР ҚК 115-бабы), бұзақылыққа (ҚР ҚК 293-бабы), Көрінеу жалған сөз айтуға (ҚР ҚК 419-бабы) және террористік актіге (ҚР ҚК 255-бабы) тән ұқсас және ерекше белгілерді анықтауға мүмкіндік береді.

Терроризм актісі туралы көрінеу жалған хабарлау тар мағынада қоғамдық қауіпсіздікке, яғни қоғамның әрбір мүшесінің қауіпсіз өмір сүру жағдайларын, қоғамдық тәртіпті, әртүрлі жұмыстарды жүргізу кезінде және жалпы қауіпті заттармен жұмыс істеу